

Institute for Research
& Planning in Higher Education

Higher Education Letter

Print ISSN: 2008-4617

National Organization
for Educational Testing

Survey of Employment Status Graphic Graduates in the Colleges of Mazandaran Technical and Vocational University

Nahid pakzad¹, Fatemeh abdolahi tabrizi²

1., Academic Member Department of Art Technical and Vocational University (TVU), Tehran, Iran; (Corresponding Author), Email: nahidpakzad@yahoo.com

2. Master, in charge of education, Technical and Vocational University (TVU), Tehran, Iran. Email: fatemeabdolahi167@gmail.com

Article Info

ABSTRACT

Article Type:
Research Article

Received: 2023.10.06
Received in revised form: 2024.01.28
Accepted: 2024.02.23
Published online: 2024.03.20

Objective: Observing statistics and information related to the position of university graduates in the economic environment of the society, clarifies the job fields and the factors affecting it. It will be useful in explaining employment policies. This research examines the employment status of graphic graduates of technical and vocational schools in Mazandaran province and their position in the labor market.

Methods: The data collection tool was a job status questionnaire, which was answered by telephone interview, and the statistical population included 240 graphic graduates from 1390 to 1393 from 2 boys' colleges and 3 girls' colleges, of which 104 answered. . Statistical indicators (frequency percentage, tables, appropriate graphs) were used to process and analyze quantitative data and qualitative study monitoring methods (classification, summary, comparison) were used to analyze qualitative information

Results: Statistical results show that among 104 graphic arts graduates of the province from 2011 to 2014 with an employment rate of 76.5 total girls and boys and 95.1% of male graduates have been attracted to the labor market . this shows that workshop training in university and technical And the profession has been relatively successful in creating

Conclusion: Employment, Graduates of Graphic Arts, Labor Market, Technical and Vocational University, Mazandaran Province

Keywords: Employment, Graduates of Graphic Arts, Labor Market, Technical and Vocational University, Mazandaran Province

Cite this article: Pakzad, nahid; abdolahi tabrizi; Fatemeh (2024). Survey of employment status Graphic graduates in the colleges of Mazandaran Technical and Vocational University. *Higher Education Letter*, 17 (65): 7-23pages.

DOI:10.22034/HEL.2024.713270

© The Author(s).

Publisher: Institute for Research & Planning in Higher Education & National Organization of Educational Testing

بررسی وضعیت اشتغال فارغ التحصیلان رشته گرافیک آموزش‌شده های دانشگاه فنی و حرفه ای استان مازندران

ناهید پاکزاد^۱، فاطمه عبدالهی تبریزی^۲

۱- هیئت علمی گروه هنر، دانشگاه فنی و حرفه ای، تهران، ایران؛ (نویسنده مسئول)، رایانامه: nahidpakzad@yahoo.com
۲- کارشناس ارشد واحد آموزش، دانشگاه فنی و حرفه‌ای، تهران، ایران. رایانامه: fatemeabdolahi167@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	هدف: رصد میزان اشتغال و بررسی اطلاعات مربوط به جایگاه فارغ التحصیلان در فضای اقتصادی جامعه، برای تبیین سیاستگذاری های مربوط به اشتغال و سیاست های آموزشی راهگشا خواهد بود. این تحقیق به بررسی وضعیت اشتغال فارغ التحصیلان گرافیک آموزش‌شده های فنی و حرفه ای استان مازندران و جایگاه آنان در بازار کار پرداخته است.
دریافت: ۱۴۰۲/۰۷/۱۴ اصلاح: ۱۴۰۲/۱۱/۰۸ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۰۴ انتشار: ۱۴۰۳/۰۱/۰۱	روش پژوهش: ابزار گردآوری داده ها، پرسش نامه وضعیت شغلی بود که با استفاده از مصاحبه تلفنی پاسخ آن به دست آمد. جامعه آماری تعداد ۲۴۰ نفر فارغ التحصیل گرافیک سالهای ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۳، از ۲ آموزش‌شده پسران و ۳ آموزش‌شده دختران دارای کاردانی و کارشناسی گرافیک بود و به ۱۰۴ نفر از آنان دسترسی حاصل شد. برای پردازش و تحلیل داده های کمی از شاخص های آماری (درصد فراوانی، جدول، نمودارهای مناسب) و برای تحلیل اطلاعات کیفی از شیوه های ناظر بر مطالعات کیفی (طبقه بندی، تلخیص، مقایسه) استفاده گردید.
	یافته‌ها: بررسی داده ها علاوه بر چگونگی اشتغال دانش آموختگان و نوع مشاغل، همچنین نشان می دهد که از میان ۱۰۴ نفر فارغ التحصیل گرافیک آموزش‌شده های استان در سال ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۳، با نرخ اشتغال ۷۶/۵ برای مجموع پسران و دختران و ۹۵/۱ درصد از فارغ التحصیلان پسر، جذب بازار کار شده اند.
	نتیجه گیری: نتیجه تحقیق، مبین توفیق نسبی دانشگاه فنی و حرفه ای در ایجاد اشتغال دانش آموختگان و اهمیت دروس کارگاهی است. دریافت نوع اشتغال فارغ التحصیلان با توجه به جنسیت، اشتغال دولتی، خصوصی، خود اشتغالی، مشاغل غیر مرتبط و دامنه شغلی فارغ التحصیلان گرافیک از نتایج این پژوهش و قابل توجه و پیگیری است.
	کلیدواژه‌ها: اشتغال، فارغ التحصیلان رشته گرافیک، بازار کار، دانشگاه فنی و حرفه ای، استان مازندران
	استناد: پاکزاد، ناهید؛ عبدالهی تبریزی، فاطمه (۱۴۰۳). بررسی وضعیت اشتغال فارغ التحصیلان رشته گرافیک آموزش‌شده های دانشگاه فنی و حرفه‌ای استان مازندران. <i>نامه آموزش عالی</i> ، ۱۷ (۶۵)، ۷-۲۳ صفحه.
	DOI: 10.22034/HEL.2024.713270
	ناشر: مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی و سازمان سنجش آموزش کشور
	حق مؤلف © نویسندگان.

مقدمه

منابع انسانی، مهمترین سرمایه ملی کشور در تولید و ایجاد ثروت محسوب می‌گردد و مدیریت این منابع برپایه چگونگی و کیفیت مراکز آموزشی در ایجاد مهارتهای لازم برای بهره‌وری بهینه از آن‌ها، معنا پیدا می‌کند. در واقع منابع انسانی روند توسعه اقتصادی کشور را تعیین می‌کنند. یک هدف عمده بخش آموزش عالی این است که با بالا بردن سطح تحصیلات افراد، کارایی آنها را افزایش دهد. به عبارت دیگر، هدف آموزش عالی، افزایش سرمایه انسانی افراد است (خلیلی عراقی و سوری، ۱۳۸۰، ۳). در عصر حاضر، موضوع آموزش عالی، شکل‌گیری و توسعه و سیاستهای مربوط به آن، موضوع پژوهش‌های محققین علوم انسانی و اجتماعی است و براساس مدل‌ها و نظریات مختلفی مورد بررسی قرار گرفته است. از جمله آن‌ها نظریه سرمایه انسانی است که پایه تحلیل اقتصادی گسترش آموزش عالی است. براساس نظریه سرمایه‌های انسانی، خدمات آموزشی، شکلی از مصرف نیست، بلکه یک نوع سرمایه‌گذاری مولد در ذخیره نیروی انسانی است و این دیدگاه، رابطه مستقیمی را بین بازار و نیاز به نیروی انسانی آموزش دیده و گسترش دانشگاه‌ها تصور می‌کند (صالحی عمران، ۱۳۸۳، ۵۸).

تحقیقات نشان می‌دهد که در بعضی از کشورهای پیشرفته، تعلیم و تربیت دانشگاهی به گونه‌ای با نیازهای جامعه هماهنگ شده است که نه تنها نیازهای بازارکار را از نظر تخصصی برطرف می‌کند، بلکه از بیکاری و هدر رفتن توان دانش‌آموختگان نیز جلوگیری به عمل می‌آورد. این کشورها به این نتیجه رسیده‌اند که وجود همسویی هرچه بیشتر بین تحصیل و بازارکار، برای افزایش توان و جذب دانش‌آموختگان ضروری است (طیبی و زمانی، ۱۳۹۶، ۹۸). بدون شک، مراکز آموزش عالی می‌توانند در همه مراحل کسب و کار از منظر تدوین قوانین، تربیت نیروی انسانی، انتقال دانش فنی و تعدیل هزینه‌های مبادله‌تأثیرگذار باشند و دانشگاه فقط مکانی برای یادگیری یک سری آموزه‌های صرفاً نظری نیست و همچنین مکانی نیست که در آن‌ها فقط پروژه‌های تحقیقاتی در جهت اهداف اقتصادی صنایع انجام شود و علاوه بر آن که تمام اهداف یادشده را پیش می‌برد، می‌تواند تربیت افراد و نگاه‌هایی را که ایجادکننده کار و کارآفرین هستند، برعهده بگیرد (طیبی و زمانی، ۱۳۹۶، ۹۶). سیاست‌های کلی اشتغال ابلاغ شده از سوی مقام معظم رهبری، مبنی بر آموزش نیروی انسانی متخصص، ماهر و کارآمد، متناسب با نیازهای بازار کار و نیز براساس سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ در برنامه ششم توسعه، مبنی بر افزایش سهم آموزش‌های مهارتی و رویکردهای مربوط به افزایش توجه به اشتغال در امر آموزش، نشان‌دهنده اولویت‌گذاری بیش از گذشته مسئولین به مسئله اشتغال و پیامدهای آن است. براساس تعاریف «دانشگاههای مدرن نسل اول، عموماً آموزشی و مبتنی بر فعالیتهای تعلیمی، و دانشگاههای نسل دوم، عموماً پژوهشی و مبتنی بر فعالیتهای تحقیقاتی بودند. دانشگاههای نسل سوم، عموماً کارآفرین و مبتنی بر کارآفرینی و حل مسائل جامعه با رویکرد علمی و نظام یافته در تعامل با محیط پیرامونی هستند. در دانشگاه نسل سوم، محور و مأموریت کانونی نظام دانشگاهی، کارآفرینی است (مهدی، ۱۳۹۴، ۱۰۳).

هدف از آموزش کارآفرینی تربیت دانشجویان به صورت خلاق است که در فضای آموزشهای عملی و مهارتی دانشگاه، به شکل هدفمندانه و کاربردی، فوت و فن رشته خود را عملاً تجربه نمایند و لازم است درجهت نیل به هدف، مهارت‌های تمایل به استقلال، استفاده از فرصتهای مطلوب، ابتکار، تمایل به مخاطره‌پذیری، تعهد به کار، تمایل به حل مسئله، درکنار آموزش مهارت‌های شغلی، پرورش داده شود. براین اساس «عوامل مدیریتی، عوامل آموزشی و عوامل مربوط به شایستگی‌های حرفه‌ای مربیان به عنوان عوامل موثر بر کیفیت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای شناخته شده است» (امین بیدختی و دیگران، ۱۳۹۷، ۱۱). دانشگاه فنی و حرفه‌ای به عنوان تولیدکننده نیروی فنی و ماهر، جایگاه متفاوتی درمیان مجموعه‌های آموزشی دارا است و اهداف خود را در راستای انتظارات دانشگاه نسل سوم و کارآفرینی می‌داند. برنامه ریزی و سیاستگذاری آموزشی این دانشگاه با توجه به تدریس دروس کاربردی به نسبت ۷۰ درصد دروس عملی و ۳۰ درصد دروس تئوری، در جهت تولید تکنسین و نیروی ماهر برای شاخه‌های فنی، صنعتی و خدماتی است. بخش اعظمی از ورودی‌های این دانشگاه از هنرستانهای فنی و حرفه‌ای و کاردانش می‌باشد و به نظر می‌رسد که هدف آن‌ها نه به تصور استخدام در ادارات دولتی، بلکه برای یادگیری حرفه بوده تا با کسب مهارت، سریعتر وارد بازارکار شوند.

در هر حال متغیرهای مختلفی مانند شرایط اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و برنامه ریزی‌های کلان اقتصادی در سطح کشور از عوامل بسیار موثر و تعیین‌کننده در اشتغال جوانان و فارغ‌التحصیلان یک کشور محسوب می‌شود و نتایج تلاش مجموعه دانشگاه فنی و حرفه‌ای، به سیاست‌های کلی کشور نیز بستگی خواهد داشت. با توجه به شرایط متغیر جوامع امروز در زمینه ظهور مشاغل نو و مهارت‌های مورد نیاز بازار، اهمیت آموزشهای فنی و حرفه‌ای و نیز اهمیت مطالعات مستمر در این زمینه و به کارگیری نتایج این مطالعات، بیشتر می‌شود.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

در میان ۷۷ مرکز آموزشی موجود در مازندران، دانشگاه فنی و حرفه ای مازندران، دارای ۱۲ آموزشسکده در شهرهای استان است که در حال حاضر بیش از ۱۴ هزار دانشجو در رشته های مختلف، در آن مشغول به تحصیل هستند و تنها مرکز آموزشی دولتی دارای رشته گرافیک در مازندران، می باشد. گرافیک ابتدا در مقطع کاردانی و سپس درمقطع کارشناسی در شهرهای ساری، بابل و سال ۱۳۹۸ در آمل دایر و در حال حاضر بیش از هزار و سیصد نفر در این رشته مشغول به تحصیل هستند.

گرافیک از رشته های پرمقتضای در ده سال اخیر در استان مازندران بوده و در تعدادی از مراکز آموزشی غیر انتفاعی نیز تدریس می شود. دانشجویان گرافیک با گذراندن ۷۲ واحد در مقطع کاردانی و ۶۸ واحد در مقطع کارشناسی ناپیوسته رشته گرافیک (مصوب ۱۳۸۱/۲/۲۹)، فارغ التحصیل می شوند. از مجموع ۲۱۶۶ ساعت کلاس در مقطع کاردانی گرافیک، ۱۳۶۶ ساعت یعنی بیش از ۶۴ درصد ساعات آن به شکل کارگاهی و در دوره کارشناسی ناپیوسته ۶۷۲ ساعت واحد نظری و ۱۲۱۶ عملی است که شامل آموزش های طراحی پوستر و بنر، تایپوگرافی و لوگو، آرم، بسته بندی کالا، گرافیک محیطی (استند، بیلورد و...)، صفحه بندی و طراحی مجله و نیز مهارت های چاپ سیلک، عکاسی و نرم افزارهای گرافیک می باشد. گرافیک به سبب تاثیر گذاری بر مخاطبان و جذب مشتری، محرک بسیاری از فعالیت های فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و رونق بازار است. ارتباط تولید با بازار به واسطه گرافیک و رسانه مفهوم می یابد. هر نوع کارفرینی و تولید جهت معرفی به بازار، تهیه برند و هویت سازمانی، تبلیغات، فروش و بسته بندی کالا ناگزیر از تبلیغات گرافیک است و دیجیتال مارکتینگ به وسیله گرافیک رونق می گیرد. فراگیر شدن فضای مجازی و استفاده بیشتر از رسانه های تصویری و دیجیتال، رشد صنعت تبلیغات و نشر الکترونیک در سال های اخیر بر مقتضایان این رشته افزوده است. بررسی اجمالی برنامه های درسی جدید گرافیک نشان می دهد که کیفیت دروس در راستای افزایش مهارت های لازم برای بازار کار جدید، تغییرات بهینه ای نموده است و دروس کارگاهی و آموزش های گرافیک متحرک و چند رسانه ای، تبلیغات دیجیتال و مجازی که در چندسال اخیر رویکرد اصلی گرافیک معاصر بوده، افزوده شده است. رزومه کاری، تسلط بر نرم افزارهای طراحی و مهارت های اجتماعی از فاکتورهای مورد نیاز فارغ التحصیلان گرافیک برای یافتن شغل هستند.

وضعیت اشتغال در مازندران

استان مازندران با برخورداری از شرایط مساعد طبیعی مانند مجاورت با دریای مازندران و کوه های البرز، بارش کافی، طبیعت مناسب، موقعیت جغرافیایی ملی و بین المللی، وجود سه راه ارتباطی از مرکز کشور، محور ارتباطی خراسان، گیلان و سمنان، منطقه ویژه امیرآباد، بهره مندی از بنادر مهم و شبکه های حمل و نقل، به ترتیب در سه حوزه گردشگری، کشاورزی و صنعت دارای مزیت اقتصادی می باشد. جمعیت استان مازندران براساس سرشماری نفوس و مسکن سال ۹۵ حدود سه میلیون و ۲۸۳ هزار اعلام شده است. ۵۳ درصد از این جمعیت در ۵۸ شهر و ۴۷ درصد دیگر نیز در حدود سه هزار روستا سکونت دارند. با توجه به این که بخش زیادی از تبلیغات و امور گرافیک در حوزه شهری انجام می گیرد، کمتر بودن جمعیت شهری به روستایی نسبت به سایر استان ها، به عنوان عامل قابل توجه در میزان اشتغال فارغ التحصیلان گرافیک قابل بررسی است.

مرکز آمار ایران نرخ مشارکت اقتصادی استان مازندران را در بهار سال ۱۳۹۹، ۴۴ درصد اعلام کرد که با وجود کاهش چهار درصدی، در مقایسه با بهار سال گذشته به دلیل شیوع ویروس کرونا و تعطیلی کسب و کار، در مقایسه با میانگین کشوری که ۴۱ درصدی اعلام شد، سه پله بالاتر قرار گرفته است. نرخ بیکاری با توجه به تغییرات فصلی، از ۶/۵ تا ۸/۶ متغیر است^۱.

تعاریف اشتغال

مبنای تعریف شغل، برای ارائه آمار در این پژوهش، فارغ از میزان درآمد مادی، استاندارد ارائه شده از طرف وزارت تعاون، کار و امور اجتماعی، که در گزارش‌های هرفصل مرکز آمار ایران ارائه می‌گردد، در نظر گرفته شده است.^۲ بر این اساس فعالیت اقتصادی هر فعالیت فکری یا بدنی است که به منظور کسب درآمد (نقدی، غیرنقدی) صورت پذیرد و هدف آن تولید کالا یا ارائه خدمات باشد. براساس آخرین طبقه بندی بین المللی وضعیت اشتغال^۳ (ICSE - ۱۹۹۳) وضعیت شغلی شاغلان به تفکیک بخش خصوصی (شامل کارفرما، کارکن مستقل، مزد و حقوق بگیر و کارکن فامیلی بدون مزد) و بخش عمومی (شامل مزد و حقوق بگیر بخش عمومی) در نظر گرفته شده است (مرکز آمار، ۱۳۹۹).

فهرستی از مشاغل خانگی از سوی معاونت توسعه کارآفرینی و اشتغال مربوط به وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، منتشر شده که مطابق تعریف استاندارد ملی، انجام «شغل خانگی مصوب» یکی از مصادیق «کار در خانه» می‌باشد و شامل موارد زیر است:

- انجام فعالیت به صورت کارمزدی برای کارفرمای خارج از محیط مسکونی

- انجام فعالیت مستقل اعم از تأمین مواد اولیه تا عرضه محصول به خارج از محیط مسکونی.

- انجام فعالیت به صورت تعاونی، اتحادیه و یا مشارکت با بنگاه‌های بالادستی تأمین کننده مواد اولیه و عرضه محصول آنان در بازار

فرد فعال اقتصادی کسی است که طبق تعریف کار در تولید کالا و خدمات مشارکت داشته (شاغل) و یا از قابلیت مشارکت برخوردار بوده (بیکار) و جویای کار است. افرادی که هیچ اقدامات مشخصی انجام نمی‌دهند و به دنبال کار و کسب درآمد نیستند، غیرفعال محسوب می‌شوند. در تعریف اداره آمار، تمام افراد ۱۵ ساله و بیش تر که در طول هفته مرجع، حداقل یک ساعت کار کرده و یا به دلیلی به طور موقت کار را ترک کرده باشند، شاغل محسوب می‌شوند که شامل دو گروه حقوق بگیران و خوداشتغالان می‌شوند. در این تعاریف تفاوتی بین نرخ اشتغال و نسبت اشتغال وجود دارد. نسبت اشتغال عبارت است از: نسبت جمعیت شاغل ۱۵ ساله و بیشتر به کل جمعیت در سن کار ۱۵ ساله و بیشتر، ضربدر ۱۰۰ و نرخ اشتغال عبارت است از نسبت شاغل به جمعیت فعال (شاغل و بیکار)، ضربدر ۱۰۰. تعریف بیکار عبارت است از: افراد ۱۵ ساله و بیشتر که سه معیار را همزمان دارا باشند: ۱- در هفته مرجع فاقد کار باشند (دارای اشتغال مزدبگیری یا خوداشتغالی نباشند) ۲- در هفته مرجع و یا هفته ی بعد از آن جویای کار باشند (اقدامات مشخصی را به منظور اشتغال به عمل آورده باشند) و ۳- در هفته مرجع و یا هفته ی بعد از آن برای اشتغال مزدبگیری یا خود اشتغالی، آماده برای کار باشند. بر همین مبنا نرخ بیکاری عبارت است از نسبت جمعیت بیکار به جمعیت فعال (شاغل و بیکار) ضربدر ۱۰۰. نرخ بیکاری فارغ التحصیلان آموزش عالی عبارت است از نسبت جمعیت بیکار فارغ التحصیلان آموزش عالی به جمعیت فعال فارغ التحصیل آموزش عالی، ضرب در ۱۰۰.

برای سنجش بهتر وضعیت اشتغال فارغ التحصیلان گرافیک آموزشکده‌های مازندران لازم است بدانیم که براساس گزارش مرکز آمار ایران نرخ مشارکت اقتصادی جمعیت ایران، در پاییز سال ۱۳۹۹، ۴۴/۴ درصد، نسبت اشتغال ۳۷/۵ درصد و نرخ بیکاری ۹/۸ تا ۹ درصد و نرخ بیکاری در بین زنان نسبت به مردان بیش تر بوده است (مرکز آمار، ۱۳۹۹). برپایه همین گزارش سهم جمعیت بیکار فارغ التحصیل آموزش عالی کل کشور در همه مقاطع از کل بیکاران ۴۰/۲ درصد و این سهم در بین زنان نسبت به مردان و در نقاط شهری نسبت به نقاط روستایی، بیشتر بوده است. همچنین سهم جمعیت شاغل فارغ التحصیل آموزش عالی از کل شاغلان، ۲۵ درصد بوده است. بر اساس این اطلاعات، نرخ بیکاری جمعیت فارغ التحصیل یا در حال تحصیل دوره های تحصیلی در سال ۱۳۹۷، برای گروه «مردان و زنان» در کل کشور ۱۸/۳ درصد، برای گروه «مردان» ۱۳/۱ درصد و برای گروه «زنان» ۲۸/۷ درصد بوده است. گروههای معماری و ساختمان با ۲۶/۱ درصد، هنر با ۲۴/۵ درصد و علوم زیستی با ۲۴/۱ بیشترین درصد بیکاری را دارا میباشند.

1. https://amar.org.ir/Portals/0/News/1399/bikari%20bahar99-2.pdf?ver=qu-ZsPa5rVRaQe2ZS_wU7w%3D%3D

2. <https://www.amar.org.ir/Portals/0/News/1399/bahar%2099%203.pdf>

3. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---stat/documents/normativeinstrument/wcms_087562.pdf

مطالعات پیشین

مرکز آمار ایران همه ساله گزارشی از وضعیت کلی اشتغال و نرخ بیکاری در کشور، با عنوان «چکیده نتایج طرح آمارگیری نیروی کار» در فصول مختلف سال را منتشر می‌کند.^۱ بر اساس اطلاعات این درگاه، نرخ بیکاری کشور در سال ۱۳۹۹ در بین زنان و مردان ۱۵ سال و بیشتر و در فصول مختلف سال، بین ۹/۸ تا ۹/۴ در نوسان بوده است و نیز نرخ بیکاری فارغ التحصیلان آموزش عالی در همه مقاطع تحصیلی، با اندکی تغییر در سالهای دهه آخر حدود ۱۸/۳ می‌باشد. طبق اطلاعات مرکز آمار ایران، در بین گروههای عمده رشته تحصیلی، بیشترین نرخ بیکاری به ترتیب مربوط به گروه های معماری و ساختمان با ۲۶/۱ درصد، هنر با ۲۴/۵ درصد و علوم زیستی و رشته های مرتبط با ۲۴/۱ درصد میباشد که معمولاً نرخ بیکاری زنان، هم در حالت کلی و هم در میان فارغ التحصیلان، بالاتر است.

در زمینه میزان و چگونگی اشتغال فارغ التحصیلان رشته های مختلف آموزشی در دانشگاه ها و استانهای مختلف، تحقیق و مطالعاتی به صورت پایان نامه و مقالات پژوهشی صورت گرفته است. طرح رصد اشتغال فارغ التحصیلان دانشگاه ها از سال ۱۳۹۷ به وسیله معاونت پژوهش و فناوری وزارت علوم انجام گرفته و در نتایج آن، میزان اشتغال تعداد زیادی از دانشگاه های کشور در سه مقطع تحصیلی کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری مورد ارزیابی قرار گرفته و در سامانه ارتباط با صنعت وزارت علوم منتشر گردیده است.^۲ در طرح رصد سال ۱۳۹۷ دانشگاه های کشور، بیشترین سهم اشتغال در بخش های عمده فعالیت های اقتصادی شامل، خدمات، صنعت و کشاورزی، در بخش خدمات بوده و در مقطع کارشناسی دانشگاه صنعتی سهند تبریز، بیشترین درصد اشتغال با ۸۷ درصد را داشته است و بعد از آن به ترتیب دانشگاه شهید بهشتی و دانشگاه صنعتی خواجه نصیر طوسی بوده اند. میانگین درصد اشتغال فارغ التحصیلان ۹۳-۹۲، در برخی از رشته ها مانند رشته های مکانیک، کامپیوتر، عمران، برق و زبان انگلیسی جزء رشته های با میانگین درصد اشتغال بین ۵۰ درصد تا ۶۰ درصد و رشته های علوم پایه مانند ریاضی، فیزیک، ادبیات فارسی بین ۱۰ تا ۴۰ درصد را دارا می باشد. وجود فاکتور فنی بودن دانشگاه، در کسب بالاترین درصد اشتغال مقطع کارشناسی، قابل توجه می باشد. این طرح در سال ۹۸ نیز توسط وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، با همکاری ۸۸ دانشگاه سراسر کشور انجام و نتایج آن در سایت وزارت علوم منتشر شده است و براساس آن در سال ۱۳۹۸ نرخ اشتغال فارغ التحصیلان مقطع کارشناسی بین ۶۸/۳۴ درصد در فارغ التحصیلان زبان انگلیسی، تا ۳۷/۴۹ درصد در رشته تاریخ، متغیر بوده است و به غیر از رشته زبان انگلیسی، سایر رشته های با درجه اشتغال بالا، رشته های فنی بوده اند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

1. <https://www.amar.org.ir>

2. <https://industry.msrt.ir/fa>

مرادی (۱۳۹۷) در مقاله «ارزیابی شغلی فارغ التحصیلان دانشکده های فنی و حرفه ای خوزستان»، وضعیت اشتغال فارغ التحصیلان مرد این مرکز، با بیشترین اشتغال در رشته برق با ۹۰ درصد و کمترین اشتغال در رشته تربیت بدنی با ۶۸ درصد را در حد مناسب و ارتباط رشته شغلی با رشته تحصیلی فارغ التحصیلان را در حد بالا می داند.

مقالاتی نیز درباره میزان اشتغال فارغ التحصیلان کاردانش و یا هنرجویان سازمان فنی و حرفه ای وجود دارد. صفارحیدری و خاوری (۱۳۸۳) در مقاله ای وضعیت آموزش های فنی و حرفه ای توسط سازمان فنی و حرفه ای کشور و همچنین مسأله ی اشتغال آموزش دیدگان را در طی برنامه ی سوم توسعه در سطح استان مازندران بررسی می کند. بررسی نتایج حاصله در مورد انطباق میان مدرک آموزشی و نوع اشتغال نشانه ی آن است که کارآموزان آموزش دیده در دستیابی به فرصتهای شغلی چندان موفق نبوده اند (۵۹/۹ درصد بیکار). از این رو سازمان نتوانسته به یکی از هدفهای خود یعنی امر اشتغال برسد. نویدی و برزگر (۱۳۹۱) در مقاله پژوهشی خود با عنوان «ارزشیابی دوره های کردانی آموزش فنی و حرفه ای در وزارت آموزش و پرورش»، ابعاد مختلف برنامه کردانی آموزش فنی و حرفه ای را شامل ساختار سازمانی، محتوای درسی، پایگاه اجتماعی، اقتصادی و نیز وضعیت کلی اشتغال فارغ التحصیلان را بررسی کرده است. در این مقاله با مطالعه ۸۰۰ فارغ التحصیل کلیه رشته ها در سراسر کشور، ۵۶/۲ درصد را شاغل اعلام کرده است. همچنین پژوهش هایی در حوزه جایگاه آموزش های فنی و حرفه ای در میزان اشتغال، صورت گرفته است. انتظاریان و طهماسبی (۱۳۹۱) در مقاله «بررسی میزان هماهنگی و انطباق نظام آموزش عالی و آموزش های فنی و حرفه ای با نیازهای بازار کار»، نتیجه می گیرند که توسعه آموزش عالی، باید با تأکید به نیازهای ضروری و واقعی سیستم اقتصادی در جذب نیروی انسانی تحصیل کرده انجام پذیرد و بر آموزش مهارتی، در نظام آموزشی تأکید می کند. فرقانی (۱۳۹۴) در بررسی رابطه آموزش های مهارتی و اشتغال فارغ التحصیلان، با استفاده از آزمون های آماری، نشان می دهد که میان آموزشهای مهارتی و اشتغال فارغ التحصیلان رابطه معنی داری وجود دارد. فاضلی و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهش خود، اهمیت نقش دانشگاه فنی و حرفه ای در توسعه آموزش های مهارتی و اشتغال زایی، از طریق به روز رسانی سرفصل های دروس منطبق بر نیازهای صنعت، افزایش دروس عملی، آموزش مبتنی بر اشتغال زایی و مهارت کسب و کار، را مورد بررسی قرار می دهند. رضا مهدی (۱۳۹۳) در مقاله «جایگاه مهارت آموزی در دانشگاههای نسل سوم»، شکل گیری و اثربخشی دانشگاه کارآفرین را، بدون توسعه نظام مند آموزش کارآفرینی و مهارت آموزی دانشجویان، امکان پذیر نمی داند و یکی از وجوه کلیدی دانشگاه نسل سوم (کارآفرین) را توسعه مهارت های شغلی می داند.

در زمینه ویژگی های دانشگاه کارآفرین و چگونگی اثربخشی آن مقالات متعددی وجود دارد. اما پژوهشی در زمینه وضعیت شغلی فارغ التحصیلان گرافیک که در آموزش‌شده های فنی و حرفه ای مهارت آموزی کرده اند، انجام نگرفته است. این مطالعات می تواند میزان توفیق آموزش های کارگاهی و عملی به دانشجویان در کسب مهارتهای بازار کار و ایجاد شغل را بسنجد. از این رو هدف اصلی این مقاله تعیین میزان و وضعیت اشتغال فارغ التحصیلان گرافیک آموزش‌شده های فنی و حرفه ای مازندران به تفکیک جنسیت و ارائه آماری و چگونگی مشاغل آن می باشد و اهداف فرعی عبارتند از: مقایسه میزان اشتغال این فارغ التحصیلان با آمار وزارت علوم از سایر مراکز، شناخت دامنه شغلی و حیطه کار فارغ التحصیلان گرافیک دانشگاه فنی و حرفه ای و کسب و کارهای جدید.

روش پژوهش

این پژوهش، از جمله تحقیقات کاربردی است که با توجه به ماهیت آن به روش پیمایشی و با رویکرد توصیفی به بررسی وضعیت اشتغال فارغ التحصیلان گرافیک آموزش‌شده های استان مازندران می پردازد. ابزار گردآوری اطلاعات و داده ها پرسشنامه بود که با توجه به اهداف پژوهش، به صورت محقق ساخته، مشتمل بر مشخصات فردی و اطلاعات وضعیت شغلی مصاحبه شوندگان ساخته شد. بعد از مطالعات کتابخانه ای درباره مبانی نظری تحقیق و گردآوری اطلاعات اولیه، در مرحله میدانی با هماهنگی آموزش‌شده ها، آدرس دانشجویان مربوطه استخراج گردید. جامعه آماری پژوهش، از فارغ التحصیلان رشته گرافیک سالهای ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۳، ۲ آموزش‌شده پسران و ۳ آموزش‌شده دختران مازندران بود. انتخاب این استان به لحاظ جمعیت نسبی، بازار کار و تعداد آموزش‌شده ها، قابل توجیه آماری است. انتخاب محدوده سال نیز برای ایجاد فرصت کافی در امکان دست یابی به کسب و کار و نیز دسترسی به تعداد بیشتر فارغ التحصیلان بود. بنابراین فارغ التحصیلان پنج آموزش‌شده دارای رشته گرافیک، شامل آموزش‌شده پسران هاشمی نژاد ساری، آموزش‌شده دختران قدسیه ساری، آموزش‌شده دختران توحید آمل، آموزش‌شده دختران الزهرا و آموزش‌شده پسران امام صادق بابل مورد پژوهش قرار گرفتند. انتخاب افراد حدود ۳۰ نفر به صورت نمونه گیری تصادفی و به نسبت تعداد دانشجویان گرافیک آن آموزش‌شده بوده و ۲۵۰ نفر انتخاب شدند. برای سرعت در دستیابی به دانشجو و سهولت در ارتباط و پرسش و پاسخ، از تماس تلفنی و مصاحبه

شفاهی بر طبق پرسشنامه استفاده گردید. به دلایلی چون اشکالات آدرس و تغییر شماره تلفن، به تعدادی از دانشجویان، دسترسی حاصل نشد. در مجموع ۱۰۴ نفر از فارغ التحصیلان به پرسش ها پاسخ دادند که بعد از جمع آوری اطلاعات، تحلیل آماری انجام و نتایج آن اخذ گردید. نتایج پژوهش با نتیجه گیری از داده ها و توصیف کمی آن به دست آمده است. برای تجزیه و تحلیل و پردازش و تحلیل داده های کمی از شاخص های آماری (درصد فراوانی و نمودارهای مناسب)، توصیف و مقایسه آن و برای تحلیل اطلاعات کیفی از شیوه های ناظر بر مطالعات کیفی (طبقه بندی و تلخیص) و نیز مقایسه با تعاریف و اطلاعات مرکز آمار ایران و نتایج پژوهش های وزارت علوم در یک بازه زمانی استفاده گردید.

یافته ها

پس از جمع آوری و طبقه بندی اطلاعات و داده ها، براساس خروجی آن، وضعیت شغلی، نسبت اشتغال و نوع اشتغال مرتبط و غیر مرتبط، جمعیت فعال و بیکار فارغ التحصیلان گرافیک، به تفکیک جنسیت و به تفکیک آموزشکده های استان، به شکل آماری در جدول ۱ تا ۸ تنظیم شد و مبنای تفاسیر بعدی و تحلیل نهایی قرار گرفت. مواردی از اشتغال های کم درآمد و گاه ناپیوسته و به خصوص خانگی اما مرتبط با هنر و گرافیک در میان فارغ التحصیلان دختر مشاهده شد که اغلب آن ها به نحوی فعالیت هایی برای کسب درآمد داشته اند، اما به جهت رعایت استانداردها به عنوان اشتغال محسوب نشده و در آمار نیامده است. در جدول (۵-۱) وضعیت اشتغال، بیکاری و ارتباط شغلی شاغلان با رشته تحصیلی گرافیک برای هر آموزشکده ترسیم شده است.

۱-نسبت اشتغال در مجموع فارغ التحصیلان آموزشکده پسران هاشمی نژاد ساری

جمع	بیکار	جمعیت غیر فعال	شاغل		
			مرتبط با رشته	غیر مرتبط با رشته	
۲۱	۰	۰	۶	۱۵	فراوانی
۱۰۰			۲۸/۵٪	۷۱/۴٪	درصد

۲-نسبت اشتغال در مجموع فارغ التحصیلان آموزشکده پسران امام صادق(ع) بابل

جمع	بیکار	مجموع غیر فعال	شاغل		
			مرتبط با رشته	غیر مرتبط با رشته	
۲۰	۲	۰	۱۱	۷	فراوانی
۱۰۰	۱۰٪	۰	۵۵٪	۳۵٪	درصد

۳-نسبت اشتغال در مجموع فارغ التحصیلان آموزشکده دختران قدسیه ساری

جمع	بیکار	مجموع غیر فعال	شاغل		
			مرتبط با رشته	غیر مرتبط با رشته	
۲۰	۷	۲	۸	۳	فراوانی
۱۰۰	۳۵٪	۱۰٪	۴۰٪	۱۵٪	درصد

۴-نسبت اشتغال در مجموع فارغ التحصیلان آموزشکده دختران الزهراء بابل

جمع	بیکار	مجموع غیر فعال	شاغل		فراوانی
			مرتبط با رشته	غیر مرتبط با رشته	
۲۴	۸	۵	۳	۸	فراوانی
۱۰۰	%۳۳/۳	%۲۰/۸	%۱۲/۵	%۳۳/۳۳	درصد

۵-نسبت اشتغال در مجموع فارغ التحصیلان آموزشکده دختران توحید آمل

جمع	بیکار	مجموع غیر فعال	شاغل		فراوانی
			مرتبط با رشته	غیر مرتبط با رشته	
۱۹	۳	۵	۲	۹	فراوانی
%۱۰۰	%۱۵/۷	%۲۶/۳	%۱۰/۵	%۴۷/۳	درصد

جدول ۶ و ۷ نیز وضعیت اشتغال مجموعه آموزشکده‌ها را به تفکیک جنسیتی، نشان می‌دهند.

۶-نسبت اشتغال فارغ التحصیلان گرافیک پسرا آموزشکده‌های مازندران

جمع	بیکار	غیر فعال اقتصادی	شاغل		فراوانی
			مرتبط با رشته	غیر مرتبط با رشته	
۴۱	۲	۰	۲۲	۱۷	فراوانی
%۱۰۰	%۴/۸	۰	%۵۳/۶	%۴۱/۴	درصد

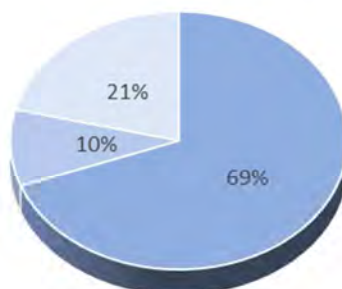
۷-نسبت اشتغال فارغ التحصیلان دختران آموزشکده‌های مازندران

جمع	بیکار	غیر فعال اقتصادی	شاغل		فراوانی
			مرتبط با رشته	غیر مرتبط با رشته	
۶۳	۲۰	۱۰	۸	۲۵	فراوانی
%۱۰۰	%۳۱/۷	%۱۵/۸	%۱۲/۶۹	%۳۹/۶۸	درصد

در جدول ۸، آمار نهایی افراد شاغل و بیکار در مجموع افراد مصاحبه شونده آمده است. ترکیب وضعیت شغلی کل جامعه آماری فارغ التحصیلان مورد مصاحبه، نشاندهنده ۴۰/۳ درصد فارغ التحصیلان شاغل در رشته‌های مرتبط با گرافیک، ۲۸/۸ درصد در رشته‌های غیر مرتبط، ۹/۶ درصد عدم تمایل به داشتن شغل و یا به دلایلی ترک شغل (همگی فارغ التحصیلان دختر هستند)، ۲۱/۱٪ نیز به نسبت این تعداد، بیکار را نشان می‌دهد. در مجموع، بدون حذف افرادی که جویای کار نبوده‌اند، ۶۹/۲۶٪ درصد کل فارغ التحصیلان شاغل بوده‌اند. این آمار در نمودار تصویری شماره ۱ نشان داده شده است.

۸-نسبت اشتغال فارغ التحصیلان گرافیک آموزشکده‌های مازندران

جمع	بیکار	غیر فعال اقتصادی	شاغل		فراوانی
			مرتبط با رشته	غیر مرتبط با رشته	
۱۰۴	۲۲	۱۰	۳۰	۴۲	فراوانی
%۱۰۰	%۲۱/۱	%۹/۶۱	%۲۸/۸۸	%۴۰/۳۸	درصد

■ فارغ التحصیلان بیکار ■ فارغ التحصیلان غیر فعال ■ فارغ التحصیلان شاغل

نمودار ۱- درصد وضعیت اشتغال فارغ التحصیلان گرافیک دانشگاه فنی و حرفه ای مازندران

براساس تعاریف و استانداردهای شغلی مرکز آمار ایران، نرخ اشتغال به نسبت افراد شاغل، به مجموعه جمعیت فعال اقتصادی (یعنی مجموعه افراد شاغل و افراد جویای کار) سنجیده می‌شود، به این ترتیب اگر آمار دانشجویانی که تمایل و درخواست شغلی نداشته اند، از مجموعه آمار کم نماییم، ۹۰/۳ درصد جامعه آماری را جمعیت فعال اقتصادی، یعنی افراد جویای کار تشکیل می‌دهند (جدول ۹). به این ترتیب ۹۵/۱ درصد پسران و ۶۲/۲۶ درصد دختران و در مجموع ۷۶/۵ درصد جمعیت فعال اقتصادی و جویای کار فارغ التحصیلان گرافیک درآموزشکده های مازندران، شاغل هستند که به تفکیک جنسیتی و به شکل مجموعه در جدول شماره ۱۰ تا ۱۱ نشان داده شده است.

۹- نرخ اشتغال جمعیت فعال فارغ التحصیلان گرافیک پسر آموزشکده های مازندران

شاغل	بیکار	جمعیت فعال
۳۹	۲	۴۱
%۹۵/۱	%۴/۸	۱۰۰

۱۰- نرخ اشتغال جمعیت فعال فارغ التحصیلان گرافیک دختر آموزشکده های مازندران

شاغل	بیکار	جمعیت فعال
۳۳	۲۰	۵۳
%۶۲/۲۶	%۳۷/۷	۱۰۰

۱۱- نرخ اشتغال جمعیت فعال فارغ التحصیلان گرافیک آموزشکده های مازندران در مجموع

شاغل	بیکار	مراکز دولتی	بخش خصوصی	خود اشتغالی	جمعیت فعال
۷۲	۲۲	۶	۴۵	۲۱	۹۴
%۷۶/۵۹	%۲۳/۴۰	۶/۳۸	۴۷/۸۷	۲۲/۳۴	۱۰۰

بحث

نتایج آماری به دست آمده، از بررسی وضعیت شغلی فارغ التحصیلان گرافیک آموزشکده‌های مازندران، در مقایسه با نتایج پایش وزارت علوم در همین سال، درباره وضعیت اشتغال فارغ التحصیلان دانشگاه‌های کشور، که در شرایط یکسانی انجام شده است و نیز در مقایسه با گزارش مرکز آمار ایران، می‌تواند تصویر روشن تری از وضعیت شغلی فارغ التحصیلان گرافیک به دست دهد. در گزارش وزارت علوم (۱۳۹۹) که در اینجا برای مقایسه استفاده شده، درصد اشتغال نسبت به کل دانش‌آموختگان سنجیده شده است و در تعریف مرکز آمار، بیکاری و اشتغال، نسبت به جامعه جویای کار بررسی می‌شود (انتخاب سال آماری معیار، به جهت نزدیک بودن به زمان این پژوهش و در نتیجه مقایسه مناسب بوده است). در این مقاله نیز کاربرد اصطلاح «نرخ اشتغال» به معنی درصد اشتغال دانش‌آموختگان نسبت به جمعیت جویای کار می‌باشد و اصطلاح «میزان اشتغال» به منظور بیان درصد اشتغال دانش‌آموختگان، به کل جمعیت فارغ التحصیل به کار رفته است. نتایج نشان می‌دهند: - نرخ اشتغال فارغ التحصیلان گرافیک پسر، ۹۵ درصد و به شکل کارمند مراکز دولتی و شرکت‌های خصوصی، کارفرما و یا کارگر بوده است و در مقایسه با بالاترین نرخ اشتغال اعلام شده از طرف وزارت علوم درباره فارغ التحصیلان کارشناسی مرد کشور (۶۰/۸٪)، بالا است.

- نرخ اشتغال دختران فارغ التحصیل گرافیک، ۶۲/۲٪ بدست آمده است (جدول ۱۰) و به نسبت جمعیت غیرفعال و غیر جویای کار، میزان اشتغال ۵۲/۳۷٪ می‌باشد که بالاتر از میانگین میزان اشتغال فارغ التحصیلان دانشگاه‌های کل کشور (دختران و پسران)، در مقطع کارشناسی (۴۹/۲۵٪) است. می‌توان این آمار را به لحاظ جنسیتی با دانشجویان دانشگاه الزهرا تهران در مقطع کارشناسی مقایسه نمود که میزان اشتغال ۴۷/۵۱ درصد در سال ۱۳۹۹ برای آن اعلام شده است. درباره پایین بودن نرخ اشتغال دختران رشته گرافیک آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای نسبت به فارغ التحصیلان پسر، عوامل زیادی را می‌توان نام برد که بخشی از آن در نظرات فارغ التحصیلان مورد مصاحبه، دستمزد کم، نامناسب بودن محیط کار، کمبود شغل در شهرهای کوچک، مخالفت خانواده با اشتغال همسر یا دختر، نبود سرمایه برای راه اندازی کارگاه، عدم تمایل به شغل؛ به جهت انجام کار هنری و برگزاری نمایشگاه و رسیدگی به فرزند، عنوان شده است. برخی از دختران نیز با وجود اشتغال خانگی، خود را بیکار معرفی کردند که در آمار نیز به عنوان بیکار لحاظ گردیدند. همچنین میزان پذیرش دانشجوی دختر در رشته گرافیک در مراکز فنی و حرفه‌ای، به دلیل استقبال دختران از این رشته، بیشتر از پسران می‌باشد. در نتیجه، با افزایش چشمگیر فارغ التحصیلان دختر به نسبت پسران، فرصت‌های شغلی دختران کمتر و نرخ اشتغال دختران پایین خواهد بود. نکات قابل توجه دیگر در این زمینه عبارتند از:

- براساس نتایج پژوهش‌های وزارت علوم و مرکز آمار ایران (۱۳۹۸) میزان اشتغال زنان، تحصیل کرده و غیرآن، در مجموع بسیار پایین‌تر از میزان اشتغال مردان می‌باشد. نرخ اشتغال زنان شاغل کشور، بدون احتساب تحصیلات، از طرف مرکز آمار ایران (۱۱/۱٪) اعلام شده است. - وزارت علوم درصد اشتغال رشته‌های هنر را پایین‌ترین درصد در میان رشته‌ها اعلام کرده است. - درصد جمعیت فعال اقتصادی فارغ التحصیلان گرافیک دختر آموزشکده‌های مازندران، نسبت به میانگین درصدهای جمعیت اقتصادی کشور و نیز دانشگاه‌های سراسر کشور رقم بالاتری است.

در جدول‌های ۱۲ و نمودار ۲ جدول مقایسه‌ای وضعیت اشتغال دانشگاه‌های کشور با نتایج این پژوهش، و در جدول ۱۳ در مقایسه با آمار اشتغال استان مازندران آمده است.

۱۲- جدول مقایسه میزان اشتغال فارغ التحصیلان گرافیک آموزشکده‌های مازندران سال ۹۹ به نسبت سایر فارغ التحصیلان

میزان اشتغال	درصد
بالاترین نرخ اشتغال فارغ التحصیلان لیسانس کشور براساس آمار وزارت علوم	۶۱/۵۹٪
میانگین اشتغال فارغ التحصیلان لیسانس کل کشور براساس آمار وزارت علوم	۴۹/۲۵٪
میانگین اشتغال فارغ التحصیلان کل کشور در همه مقاطع براساس آمار وزارت علوم	۵۵٪
میزان اشتغال فارغ التحصیلان دانشگاه‌های منطقه دو (گیلان، مازندران، گستان)	۳۳/۹۲٪
میزان اشتغال فارغ التحصیلان گرافیک دختران و پسران آموزشکده‌های مازندران	۶۹/۲۶

¹ - <https://industry.msrt.ir/file/download/page/1611505123-eshteghal.pdf>

جدول ۱۳- مقایسه نرخ اشتغال فارغ التحصیلان گرافیک آموزشکده های مازندران نسبت به فارغ التحصیلان جویای کار و شاغل سال ۹۹ در گزارش مرکز آمار ایران

درصد	میزان اشتغال
۳۹/۷٪	نرخ اشتغال جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر استان مازندران به کل جمعیت آماده به کار مازندران در زمستان ۱۳۹۹
۷/۶٪	نرخ اشتغال فارغ التحصیلان گرافیک دختران و پسران آموزشکده های مازندران
۹۵/۱٪	نرخ اشتغال فارغ التحصیلان گرافیک پسران آموزشکده های مازندران

همچنین مقایسه نرخ اشتغال فارغ التحصیلان گرافیک آموزشکده های مازندران نسبت به گزارش مرکز آمار ایران و طرح پایش وزارت علوم، نتایج زیر را نشان می دهند:

- نرخ مشارکت اقتصادی یا جمعیت فعال اقتصادی فارغ التحصیلان گرافیک مازندران ۹۰ درصد بوده که نسبت به جمعیت فعال اقتصادی ۱۵ سال به بالا در کشور (۴۴٪)، بیش از دو برابر است. با وجود مشارکت اقتصادی بالا در این فارغ التحصیلان که به معنی متقاضیان بیشتر شغل در بازار گرافیک است و کاهش فرصت های شغلی را در پی دارد، نرخ اشتغال در مقام مقایسه بالا به نظر می رسد. از طرف دیگر بالابودن نرخ مشارکت و علاقمندی در میان فارغ التحصیلان گرافیک، را می توان یک امتیاز مثبت و نشاندهنده توفیق در جذب افراد جویای کار و به عنوان موفقیت در سیاستهای آموزشی برای ایجاد علاقمندی به نوع کار قلمداد نمود.

- ۴/۸ درصد نرخ بیکاری فارغ التحصیلان گرافیک پسر آموزشکده های استان، از میانگین نرخ بیکاری فارغ التحصیلان دانشگاهی پسر ایران (۱۰/۰) که از طرف مرکز آمار اعلام شده است، بسیار پایین تر قرار دارد.

- بر اساس طرح پایش وزارت علوم در سال ۱۳۹۹، «بالاترین نرخ بیکاری در مقطع کاردانی و پایین ترین نرخ بیکاری در مقطع دکتری، درصد اشتغال در مقطع کاردانی ۴۵/۹۴ درصد و در مقطع کارشناسی ۴۹/۲۵ درصد بوده است. این مسئله نشاندهنده این امر است که با افزایش مدرک تحصیلی در سطح تحصیلات تکمیلی درصد اشتغال نیز افزایش یافته است» (طرح پژوهشی وزارت علوم، ۱۳۹۹). تمایل بازار کار رسمی و دولتی به استخدام دانش آموختگان مقاطع بالاتر از لیسانس، منتج از پژوهش وزارت علوم، نشان دهنده مغفول ماندن بازار، از درصد زیادی از دانش آموختگان مقاطع کاردانی و کارشناسی دانشگاه هاست. اما درصد بالای اشتغال دانش آموختگان کارشناسی آموزشکده ها نشان می دهد که فارغ التحصیلان این دانشگاه از این موضوع مستثنی بوده و به واسطه مهارتهای کاربردی خود، جذب بازار کار گردیده اند.

- مجموعه دانشگاه های گیلان، مازندران و گلستان که در طرح پایش (۱۳۹۹)، در منطقه دو قرار دارند، براساس این گزارش دارای کمترین میزان اشتغال (۳۳/۹۲٪) در میان سایر مناطق می باشند. در حالی که این رقم در میان فارغ التحصیلان گرافیک مازندران، با همین شرایط ۶۹/۲۶٪ می باشد.

- براساس نتایج طرح پایش وزارت علوم، بیشترین میزان اشتغال فارغ التحصیلان دانشگاه های کشور، مربوط به رشته های فنی و مهندسی، علوم انسانی و علوم پایه و بیشترین میزان بیکاری در رشته های هنر است. بنابراین میزان اشتغال فارغ التحصیلان گرافیک آموزشکده های مازندران، که زیر مجموعه هنر می باشند، اشتغال مناسبی را نشان می دهد

-- در طرح پایش وزارت علوم، بیشترین جذب شاغلین، در میان فارغ التحصیلان ارشد و دکتری، بوده است. در مقایسه، از ده فارغ التحصیل گرافیک آموزشکده های فنی و حرفه ای که تا مقطع کارشناسی ارشد ادامه تحصیل داده اند، چهار نفر آن ها بیکار، چهار نفر کارفرین، گرافیست شخصی و تنها دونفر جذب مشاغل دولتی شده اند. به نظر می رسد که شغل های مرتبط با گرافیک در بازار کار، نیازی به مقاطع بالاتر تحصیلی ندارند و براساس نظرات مصاحبه شوندهگان، شغل های پردرآمد گرافیک، به وسیله فارغ التحصیلان مقطع کارشناسی تصاحب شده اند.

وضعیت شغلی فارغ التحصیلان گرافیک مورد مصاحبه

نکته مسلم این است که عوامل زیادی در جامعه که از سیاستگذاری‌های سیاسی و اقتصادی کشور تاثیر می‌پذیرند، بر میزان و درصد اشتغال جوانان فارغ التحصیل و وضعیت شغلی آنان نیز موثرند. بخشی از چگونگی و دامنه شغلی فارغ التحصیلان نیز به وضعیت آموزشی آنان بر می‌گردد. عمده نظرات، حاصل از مصاحبه با جامعه آماری فارغ التحصیلان گرافیک، وضعیت اشتغال را مرتبط به وضعیت آموزشی دانشگاه‌ها و شرایط اقتصادی جامعه میدانند. از دیدگاه این فارغ التحصیلان عوامل موثر در دانشکده‌های فنی بر افزایش درصد اشتغال، عبارتند از: تناسب واحدهای درسی دانشگاهی با فنون مورد نیاز بازار کار این رشته، آشنایی دانشجویان و اساتید دانشگاهی با اصول و قواعد و اصطلاحات مورد استفاده در بازار کار، اجرای جدی و بهینه واحد کارآموزی، تسلط بر مهارت‌های مربوط به نرم افزارهای مرتبط با گرافیک در کنار مهارت‌های پایه ای، به روز رسانی دروس کارگاهی، رفتار بهینه کارمندان و کادرآموزشی و ایجاد شرایط مناسب برای حضور فعالانه و پرانگیزه دانشجویان در کارگاه‌های درسی.

- جدول ۱۴ و ۱۵ فراوانی و درصد مشاغل مرتبط و غیر مرتبط با حوزه گرافیک را در جامعه مورد مطالعه، نشان می‌دهد. با توجه به جدول، ۵۸/۳ درصد شاغلان مورد مطالعه در مشاغل مرتبط با رشته هنر، مشغول شده‌اند که درصد کمی را نشان می‌دهد. از جمله دلایل مطرح شده، کمی شغل‌های مرتبط با گرافیک در شهرهای کوچک، حق الزحمه‌های پایین در مشاغل مرتبط که به زعم آنان برای تشکیل زندگی و سرپرستی خانواده کافی نخواهد بود و نداشتن تمکن مالی برای خرید تجهیزات مورد نیاز برای راه اندازی چاپخانه یا دفتر تبلیغاتی عنوان شده است. اغلب فارغ التحصیلان مورد مصاحبه بر علاقمندی به داشتن شغل مرتبط تاکید داشتند و آن را دلیل اصلی تحصیل در گرافیک می‌دانستند، به گونه ای که برخی از افراد غیرشاغل، دلیل بیکاری خود را نیافتن شغل مرتبط با تخصص خود در حوزه گرافیک عنوان کردند. به همین جهت درصد مشاغل مرتبط در شاغلین دختر، بیشتر از پسران است، زیرا اغلب پسران ناچاراً اشتغال غیر مرتبط را به بیکاری و مشاغل غیرمرتبط با حقوق بالا را بر مشاغل مرتبط و دارای حق الزحمه پایین ترجیح دادند.

- براساس یافته‌های تحقیق، افراد دارای مشاغل مرتبط، حداکثر در دوسال اول بعد از فارغ التحصیلی جذب بازار کار شده بودند.

- یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند، دانشجوی گرافیک برای تسلط بر تخصص خود نیازمند گذراندن واحدهای مختلف کارگاهی از جمله طراحی، تصویرسازی، عکاسی، چاپ و انواع نرم افزارهای گرافیک است که تنوع این واحدها بر تنوع حوزه کار او موثر بوده و در نتیجه حوزه شغلی او دامنه گسترده ای از مشاغل را شامل می‌شود و به نظر می‌رسد بخشی از توفیق نسبی فارغ التحصیلان این رشته را در اشتغال سبب شده است.

- یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد علاوه بر این که طیف متنوعی از مشاغل برای فعالان رشته گرافیک وجود دارد، در عصر حاضر فضای مجازی، تبلیغات و تصاویر و نقش مهم آنها در فضای سیاسی و اقتصادی جوامع، عرصه گسترده کار برای فارغ التحصیلان گرافیک فراهم آورده و همچنان نیاز به کارفارغ التحصیلان این رشته را برای صاحبان شرکت‌ها و فعالان اقتصادی در صدر نشانده و جامعه به سرعت به نیروی ماهر در زمینه گرافیک دیجیتال نیازمند شده است. به همین جهت فعالیت‌های بالایی اقتصادی و تجاری، ظرفیت‌های زیادی در زمینه کار گرافیک در بازار کار را فراهم می‌آورد و رکود اقتصادی یکی از دلایل نبود اشتغال برای فارغ التحصیلان رشته گرافیک محسوب می‌شود.

- بخشی از وظیفه شغلی گرافیک در بازار کار، به وسیله افرادی دوره دیده و یا فارغ التحصیلان سایر رشته‌ها و یا افراد غیر حرفه‌ای انجام می‌گیرد که از میزان جذب فارغ التحصیلان دانشگاه می‌کاهد. با این حال و علیرغم وجود کلاس‌های آزاد و نیز آموزشگاه‌های سازمان فنی و حرفه‌ای زیر نظر وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، فارغ التحصیلان گرافیک کیفیت و کمیت آموزش‌های دانشگاه فنی و حرفه‌ای را در دستیابی به شغل موثر و مناسب دانسته و از دلایل دستیابی به شغل عنوان کردند.

- طی یکی دهه اخیر گرایش زیادی به رشته گرافیک، به خصوص در میان دختران، شکل گرفت که نتیجه آن اشباع بازار گرافیک و کم شدن فرصت‌های کاری بود. افزایش ظرفیت پذیرش دانشجویان نامتناسب با نیاز بازار، سبب اشباع بازار و پایین آمدن نرخ اشتغال خواهد بود. امکان سنجی و طرح‌های پایش رشته‌های تحصیلی با توجه به وضعیت بومی مناطق و نیاز جامعه، از عوامل موثر در اشتغال فارغ التحصیلان است که درباره رشته گرافیک نیز باید لحاظ گردد.

- در جدول ۱۵ دامنه شغلی فارغ التحصیلان گرافیک مورد مصاحبه در رشته‌های مرتبط و غیر مرتبط به طور تفصیلی درج شده و نشان می‌دهد که شغل‌های مرتبط فارغ التحصیلان گرافیک، حیطة وسیعی از کار در روزنامه و مجله تا تولید انیمیشن و ویدئوآرت را دربر می‌گیرد. در عین حال تعدادی از فارغ التحصیلان در کنار مشاغل غیر مرتبط خود، در حوزه‌های مرتبط با گرافیک نیز به شکل برگزاری و شرکت در نمایشگاه داخلی و خارجی و مسابقات هنری، داشتن صفحه مجازی و سایت شخصی برای سفارش مشتری، فعالیت دارند. برخی به شکل کارآفرین، صاحب چاپخانه، آتلیه عکاسی و کارگاه هستند و یا درحیطه فیلم و تئاتر به عنوان فیلم ساز، بازیگر، تدوین‌گر و... مشغول کارند. تعدادی نیز مدیریت و طراحی تبلیغات، شرکت‌های بزرگی را برعهده دارند.

مشاغل غیرمرتبط فارغ التحصیلان گرافیک

تعداد زیادی از دانش آموختگان مورد مطالعه در رشته هایی غیر مرتبط با گرافیک یا هنر وارد کار شده اند (جدول ۱۴). مطالعات حاصل از تحقیق و مصاحبه با این افراد نشان می دهد، اغلب صاحبان مشاغل نامرتبط، بعد از چندسال جستجو و پس از ناامیدی از تصاحب مشاغل مربوط به تخصص خود، به مشاغلی غیر روی آورده و وارد بازار کار شده اند. این افراد به امید اشتغال در حوزه مرتبط با هنر و گرافیک، شغل خود را در مصاحبه موقت عنوان می نمودند و دامنه شغلی آن ها از کارگر کارخانه تا راننده شرکت و کارمند بانک را در بر می گرفت. تعداد کمتری نیز بعد از کار در مشاغل مربوط به حوزه گرافیک، برای کسب درآمد بیشتر تغییر شغل داده اند که اغلب این فارغ التحصیلان، پسر بوده اند. در هر دو حالت شاغلان کار در شغل غیر مرتبط با تخصص خود، با اظهار نارضایتی از شغل کنونی، مایل به تغییر شغل در صورت حمایت و فراهم شدن شرایط کار بوده اند.

جدول ۱۴- درصد ارتباط اشتغال فارغ التحصیلان با رشته تحصیلی

مرتبط با رشته	غیر مرتبط با رشته	مجموع
۴۲	۳۰	۷۲
۵۸/۳٪	۴۱/۶٪	۱۰۰

جدول ۱۵- نتایج تفصیلی دامنه شغلی فارغ التحصیلان گرافیک

توزیع فراوانی	شغل های مرتبط	توزیع فراوانی	شغل غیرمرتبط
۱	طراح دفتر گرافیک و تبلیغات	۴	نظامی
۱	صاحب دفتر گرافیک	۱	پخش مواد غذایی
۱	طراح گرافیک کانون ایران زمین	۱	راننده بانک
۱	طراح گرافیک شرکت تولیدات کشاورزی	۱	کارگر شرکت ریسندگی
۱	طراح گرافیک شرکت اسپیکر	۱	تولیدی تخت و خوشخواب
۱	طراح گرافیک شرکت مشاوره ای	۱	بازار آزاد
۱	مدیر تبلیغاتی شرکت صنعتی	۱	راننده آژانس و همزمان دورکاری گرافیک
۱	کارگر چاپخانه	۲	دفتر پیشخوان
۱	صاحب چاپخانه	۲	کارگاه کیک و شیرینی پزی
۱	معلم هنر رسمی	۱	دامدار و کشاورز
۱	معاونت پارلمانی سازمان تبلیغات اسلامی	۱	معلم زبان
۱	دور کاری طراحی گرافیک	۶	شغل آزاد
۱	طراح داخلی . طرح و اجرای کابینت	۱	راننده اسنپ
۱	صنعت گیم و انیمیشن	۱	خدمات فنی
۲	بازیگر و دوبلور	۱	کارگر و نقاش ساختمان
۱	کارگردان تئاتر، فیلم ساز، بازیگر	۱	پخش مواد غذایی
۱	ادیتور و تدوینگر	۱	بوتیک دار --عکاس هنرمند حرفه ای
۲	صاحب آتلیه عکاسی	۲	کارمند شرکت
۲	کار در آتلیه عکاسی	۲	کارمند استخدامی

۱	سوپر مارکت	۱	صفحه بند روزنامه
۱	کمک پرستار بیمارستان	۲	کار دوخت، بافت و هنرهای دستی
۱	فروشگاه - پیچ تبلیغاتی و عکاسی	۱	کارگاه تولید ظروف و اشیاء رزین
۱	نمایشگاه ماشین	۱	عروسک ساز
۱	ارایشگاه	۱	دارای جواز طراحی سفره عقد
		۱	معاون فناوری مدرسه
		۱	طراح دفتر فنی
		۱	طراح دفتر فنی کار نرم افزاری
		۱	دفتر فنی نقاشی دیجیتال
		۱	ارشد تدریس خصوصی نرم افزارهای گرافیک
		۱	حق التدریس آموزش و پرورش، کار درانتشارات
		۱	معلم ابتدایی
		۱	معلم هنر کار انیمیشن

نتیجه گیری

مطالعات میزان اشتغال فارغ التحصیلان فنی و حرفه ای، برای شناخت نتایج و بازخوردهای سیاستهای قبلی، رصد آمار و اطلاعات رشته های آموزشی، برنامه ریزی های آینده آموزشی و در نتیجه مدیریت بهتر منابع انسانی اهمیت بسیاری می یابد. پیمایش میزان اشتغال فارغ التحصیلان گرافیک دانشکده های مازندران، علاوه بر بازتاب میزان جذب فارغ التحصیلان گرافیک، در بازار کار یک استان دارای جمعیت نسبی زیاد، نکات زیادی را در باره زمینه های شغلی آنها روشن می نماید. نتایج حاصل از این پیمایش، ۹۵ درصد اشتغال برای فارغ التحصیلان پسر و ۵۲/۳۷ درصد برای دانشجویان دختر می باشد که با توجه به آمار میزان اشتغال دانشجویان کارشناسی کل کشور در طرح پیمایش وزارت علوم در همین سال، وضعیت مناسبی را نشان می دهد و مبین توفیق نسبی آموزش های کارگاهی و عملی رشته گرافیک آموزشکده های فنی و حرفه ای مازندران، در ایجاد اشتغال دانش آموختگان است و متغیرهایی برای تحقیق و پژوهش های دیگر، مطرح می کند. با وجود شرایط یکسان برای فارغ التحصیلان گرافیک آموزشکده های فنی و حرفه ای با سایر دانشگاه ها، این تفاوت در نرخ اشتغال می تواند به نوع نگاه متفاوت دانشگاه فنی و حرفه ای به آموزش برای تربیت افراد ماهر و تکنسین های فنی بازار، به سیاستهای آموزشی، وجود آموزش های عملی و مهارتی و برنامه های توانمندسازی و اشتغال زایی دانشجویان برگردد. به نظر می رسد، دانشگاه فنی و حرفه ای می تواند در عمل به رسالت خود به عنوان دانشگاه عملگرا و رسیدن به اهداف خود موفقیت صددرصدی داشته باشد. بسیاری از این فارغ التحصیلان در زمینه های شغلی مرتبط با رشته هنر و گرافیک از طراحی تبلیغات، انیمیشن و ویدئوآرت تا عکاسی و صفحه آرایی روزنامه و بازیگری و تئاتر اشتغال یافته اند. نقش منحصر به فرد دانشگاه فنی و حرفه ای در ایجاد نیروی کار سریع، فنی و روزآمد، این دانشگاه را یکی از ارکان تولید نیروی انسانی ماهر و علاقمند به کار می کند که بستر مناسبی برای ایجاد زمینه های اشتغال، شور و شوق کسب و کار و تولید، فراهم می آورد. پیشنهادات زیر بر مبنای یافته های پژوهش و نظرات فارغ التحصیلان، ارائه می گردد.

- دفتر کارآفرینی و ارتباط با صنعت به عنوان یک کانال و رابط برای معرفی دانشجویان دارای طرح اشتغالزایی و ایده جهت استفاده از تسهیلات فراهم شده از سوی وزارت تعاون، کار و رفاه عمل کند. اغلب فارغ التحصیلان از وجود تسهیلات مالی طرحهای اشتغالزایی از سوی وزارت صمت و وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی بی اطلاع اند و اغلب مسیر دریافت این تسهیلات را نمی دانند. با توجه به ماموریت دانشگاه فنی و حرفه ای، به جاست که این دانشگاه به عنوان یک مرکز عامل و معرف در زمینه پرداخت تسهیلات اشتغال عمل کرده و مسیر دریافت و استفاده از تسهیلات را برای فارغ التحصیلان هموار نماید. این دفتر از طریق الکترونیکی به عنوان یک واحد شناخته شده و رسمی، برای کاربایی و معرفی فارغ التحصیلان فنی به صاحبان صنعت و مشاغل محسوب گردد.

-دفتر ارتباط با صنعت و کارافرینی باید برای کلیه دانشجویان از بدو ورود برنامه ریزی داشته باشد. دانشجویان باید همه اطلاعات و راه های منتهی به اشتغال (مراکز رشد و نوآوری، تسهیلات دریافتی و بیمه مشاغل، راههای صدور مجوز شغل و اطلاعات مشاغل خانگی) را از بدو ورود دریافت نمایند. واحد کارآموزی به عنوان یکی از دروس واسط و پل بین دانشگاه و بازار جدی گرفته شده و به صورت بهینه اجرا شود. - پایش مستمر وضعیت اشتغال فارغ التحصیلان در راستای سیاست های اشتغالی صورت گیرد.

تقدیر و تشکر

بدینوسیله از معاونت محترم پژوهشی دانشگاه فنی و حرفه ای به خاطر حمایت مالی در اجرای طرح پژوهشی حاضر سپاسگزاری می شود. همچنین از خانم دکتر سپیده بارانی و آقای مهندس نبی اله گلی برای هماهنگی های لازم در جهت اجرای طرح تشکر و قدردانی می گردد.

References

- Khalili Iraqi. S. M. S.. Ali (2002). An approach towards ontical Allocation of resources in higher Education. *Research and Planning in Higher Education*, 7, 1-40.
- Salehi. F. (2004). Theoretical Perspectives on the Development of Higher Education [g]. *Daneshvar raftar*, 11, 55-68.
- Tayehi. S. K.. & Zamani. Z. (2017). Higher education and improvement of business environment: a case study of Iran and the selected Asian countries [Original]. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 23(1), 95-113.
- Mehdi. R. (2016). The position of educational skills in third generation universities. *Quarterly Journal of Educational Skills*, 4(14), 103-117.
- Amin Bidokhti. A. A. N.. Mahmoud. Shariati. Farhad (2018). Identification and exploration of factors affecting the quality of technical and vocational education: a study with a mixed approach. *Teaching Research*, 6(3), 23-38.
- https://amar.org.ir/Portals/0/News/1399/bikari%20bahar99-2.pdf?ver=qu-ZsPa5rVRaQe2ZS_wU7w%3D%3D.
- Ministry of Science. R. a. T. (2021). *Research plan for the employment of university graduates*. <https://industry.msrt.ir/file/download/page/1611505123-eshteghal.pdf>
- Moradi. M. (2017). Job evaluation of graduates of Khuzestan Technical and Vocational College. *Karafen Scientific Quarterly*, 43(43), 127-137. .pdf
- Saffar Hevdari Hoiat. K. S. A. (2004). A study of the employment status of trainees in fields related to the industrial sector in the third development plan of Mazandaran province. *Journal of Humanities and Social Sciences, Mazandaran University*, 4(13), 67-83.
- Navidi. A.. Barzegar. Mahmood. (2012). Evaluation of post-secondary career and technical education. *Educational Innovations*, 11, 161-186.
- Entezarian. n. T.. Tahereh (2012). Study of the level of coordination and compliance of the higher education system and technical and vocational education with the needs of the labor market. *Labor and Society Monthly*, 140, 59-70.
- Ali. F. M. (2015). A Study of the Relationship between Skills Training and Employment of Graduates[Case Study of Shahid Chamran Technical and Vocational College of Kerman].*Technical and Vocational College of Kerman*[[Kerman University]Faculty of Economics].
- Fazeli Kebria. H. N.. Mahnaz. Nourmohammadi Golnaz (2017). The Role of Technical and Vocational University in the Development of Skills Training and Job Creation. *Journal of Karafan*, 15(43), 11-32.
- Mohammadi, M. (2021). *Report on the results of the labor force census, Summer*.
- Census. O. o. L. P. a. (2021). *Abstract Results of Labor Force Survey Spring* <https://www.amar.org.ir/Portals/0/News/1399/bahar%202099.%20%20%20.pdf>
- Ministry of Science, R. a. T. (2020). *Plan to observe the employment of university graduates*. <https://www.msrt.ir/file/download/news/1673259329-.pdf>